

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889.

Andra Kammaren.

N:o 27.

Lördagen den 30 mars

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 dennes.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *G. De Laval* anmält, att han, till följd af ett inom hans familj inträffadt dödsfall, vore förhindrad att bevista dagens sammanträde.

§ 3.

Föredrogos men blefvo å nyo bordlagda lagutskottets utlåtanden och memorial n:is 35, 36, 37, 38 och 39.

§ 4.

Herr statsrådet m. m. friherre *F. von Essen* aflemnade följande Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

angående uppförande af ny teaterbyggnad å operahusets tomt, m. m.;

angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen, m. m.;

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter sjömannen Robert Sahlin;

med förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket;

angående jordafsöndring från kungsladugården Borgholm i Kalmar län; samt

angående lindring i vilkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkningsbolag af staten beviljadt lån å 2,000,000 kronor.

Dessa kongl. propositioner begärdes på bordet och blefvo i följd deraf bordlagda till nästa sammanträde.

§ 5.

Efter föredragning af statsutskottets memorial n:o 40, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa till regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel hörande frågor, blefvo

de i detta memorial af utskottet föreslagna tre voteringspropositioner af kammaren godkända.

§ 6.

Under återopande af mellan herrar talmän i sådant afseende träffad öfverenskommelse, tillkännagaf herr talmannen, att gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som redan blifvit eller derförinnan kunde varda af båda kamrarne godkända, komme att anställas i kamrarnes sammanträden onsdagen den 10 instundande april.

§ 7.

Föredrogos, hvart för sig, och godkändes statsutskottets utlåtanden:

n:o 41, i anledning af väckta motioner i fråga om tillskott från statsverket till lega vid anskaffande af ny soldat samt angående rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aföning; och

n:o 42, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af det s. k. landgillet i Halland.

§ 8.

Likaledes bifölls sammansatta stats- och bankoutskottets här- efter föredragna utlåtande n:o 1, med anledning af väckt motion i fråga om inrättande af en ny jordbrukshypotekskassa m. m.

§ 9.

Omfrämmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter. Till kammarens afgörande förelåg vidare lagutskottets utlåtande n:o 33, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser angående främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

I en inom Andra Kammaren af herr *G. Jansson* i Krakerud afgifven motion, n:o 46, hade föreslagits, »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att främmande kristna religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, måtte beredas rätt att i afgörande af frågor rörande folkundervisningen samt folkskolans och svenska kyrkans ekonomi i likhet med dessa kyrkans medlemmar deltaga».

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts: af herrar *A. Lilienberg* och *J. Smedberg*, hvilka förenat sig om följande yttrande:

»Man måste gifva motionären rätt deruti, att rättvisa och billighet kräfva, att främmande religionsbekännare och de, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, hvilka enligt gällande lagstiftning äro pligtige att lika med statskyrkans medlemmar lemna

bidrag till kyrka och folkskola, erhålla rättighet att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut. Att sådan rättighet icke kan medgifvas i sin fulla utsträckning är uppenbart och ej heller af motionären ifrågasatt, och säkerligen skall det möta svårighet att afgöra, hvilka af de ärenden, som enligt lag skola handläggas af kyrkostämman, äro af den beskaffenhet, att det må kunna anförtros dissenters att deltaga i deras afgörande; men eger det sin rättighet, att här är fråga om en akt af rättvisa och billighet, och är man vidare, såsom vi för visso veta är förhållandet med många i detta land, öfvertygad, att en lagstiftning i det syfte, motionären afsett, skulle verka till frid och försonlighet mångenstädes, der bitterhet och missnöje nu äro rådande, bör man icke rygga tillbaka för svårigheterna. Om man än icke vill medgifva dissenters att deltaga i handläggning af frågor om folkskoleundervisningen och dithörande anstalter, hvilka frågor enligt lag böra förekomma å kyrkostämman, torde, efter vårt förmenande, utan våda kunna anförtros åt dissenters att deltaga i öfverläggning och beslut i afseende å följande, jemväl till kyrkostämman hörande frågor, nemligen om kyrkomedels användande samt kyrko- och skolräkenskapers granskning, hushållning med och vård om kyrkans egendom, byggnad och underhåll af kyrkan med hvad dertill hörer, skolhus samt boställen för prest, skolmästare, klockare och andra kyrkobetjente, bestämmande af afgifter till kyrka och folkskola samt öfverenskommelser rörande presterskaps, skollärares och kyrkobetjeningens löneförmåner.

På grund häraf hafva vi ansett, att utskottet bort tillstyrka afåtande af en skrifvelse i det af motionären angifna syfte»;

samt af herrar *H. Andersson* i Nöbbelöf och *C. Persson* i Stallerhult.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *G. Jansson* i Krakerud: Det är med en viss förlägenhet jag begärt ordet för att uppträda till försvar för min motion. Jag är visst icke förlägen om hvad jag skall svara lagutskottet, ty de skäl, som utskottet förebragt för afslag, tyckas mig icke mycket starka. Men då man skall begynna med lagstiftningsåtgärder på det kyrkliga området, kommer man in i sådana motsägelser och oegentligheter, att man får mycket svårt att reda sig derur. Hårtill kommer äfven, att det någon gång händer, att, när man i denna kammare diskuterat dylika kyrkolagsfrågor, diskussionen kommit att blifva nästan för liflig, och jag skulle icke önska blifva orsak till något sådant. Jag får således be herrarne på förhand om öfverseende, i händelse jag skulle komma att fälla något ord, som icke är så väl afvägd.

Jag skall då först be att få berätta orsaken, hvarför jag väckt ifrågavarande motion. Orsaken är den, att en af mina bästa grannar är dissenter. Denne man är mycket produktiv af sig och med anledning deraf hafva vi varit i tillfälle att presenta honom med en

*Omfrämmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.*
(Forts.)

*Omfrämmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.*

(Forts.)

massa fyrkar, hvilket gjort att vi i honom hafva ett godt stöd, då vi behöfva medel till så väl kyrkliga som skolangelägenheter. Så hände det, att vi skulle bygga ett nytt skolhus, och då hade vi ingen annan kvalificerad person, som kunde mäta upp platsen och framlägga kostnadsförslag till nämnda byggnad än just denne man. Men sedan han gjort detta och saken skulle afgöras på kyrkostämman, fick nämnde person stå utanför. Han hade naturligtvis icke rösträtt och fick icke tillträde och rätt att yttra sig i nämnda fråga, ehuru han var mera intresserad i ifrågavarande byggnad än de allra flesta medlemmarne af kommunen.

Detta ansåg jag vara en uppenbar orättvisa, hvilken föranledde mig att väcka den föreliggande motionen. — Dessutom har kyrkomötet, som herrarne behagade minnas, gifvit nationen anledning att uttala sin tanke i fråga om den rösträtt, som må tillkomma de odöpte, och nationen har, så vidt jag kan fatta saken, sagt att det vore billigt och rättvist, att de odöpte skulle få behålla sin rösträttighet i kyrkliga frågor. — Härtill kommer att personer, sådana som t. ex. den i religiöst afseende vidt och illa beryktade herr Lennstrand och hans liktänkande, hafva absolut rösträtt i kyrkliga frågor. Då nu så är, att de odöpte, äfvensom fritänkarne, hafva absolut rösträtt i alla kyrkliga frågor, synes det mig, som om billigheten och rättvisan skulle kräfva, att främmande kyrkors trosbekännare, hvilka ändock äro kristna, äfven hade rättighet att rösta, i synnerhet angående ekonomiska frågor, som på kyrkostämman förekomma.

Jag trodde, att då nationen uttalat den åsigten, som jag nyss nämnt, Riksdagen, som ju är så att säga ett uttryck för nationen, skulle hafva samma åsigt. Men lagutskottet har varit af en annan tanke. Utskottet säger med afseende å det första alternativet: »Hvad först angår den del af motionärens förslag, som afser beredande af rätt för främmande trosbekännare att deltaga i afgörandet af frågor rörande folkundervisningen, finner utskottet en sådan åtgärd ingalunda tillrädlig. I denna undervisning intager ju religionsundervisningen en framstående plats; och enligt det föreliggande förslaget skulle främmande trosbekännare sättas i stånd att utöfva inflytande på densamma, vare sig omedelbart genom undervisningens anordnande eller medelbart genom tillsättandet af lärare. Ett sådant förhållande lär icke kunna anses önskvärdt.»

Om det vore en enskild person, som skrifvit denna del af utskottsbetänkandet, så skulle jag säga, att det är verkligen naivt det som utskottet här har yttrat. Nu skall jag icke tillåta mig det, ehuru jag har mycket svårt att få fatt i något annat ord. Det ser verkligen ut som om utskottet svärfvar i okunnighet om hvad skolstadgan säger med afseende på tillsättande af skollärare. Om så är, ber jag som hastigast få nämna, hur det går till vid sådan tillsättning. Herrarne behagade erinra sig, att, om en skollärareplats är ledig, så annonserar man härom, och då lära icke några andra få söka befattningen än de, som äro kvalificerade, d. v. s. seminarister. Då desse sökande hafva aflagt prof, så uppföras tre de bästa på förslag. Hvad har man sedan att göra? Jo, ingenting annat än att välja på en af dessa

tre. Och då hemställer jag till herrarne, huru vida det skulle inverka på kristendomsundervisningen i skolorna, om dessa främmande kristna trosbekännare skulle hafva rättighet att deltaga i valet, då de endast finge rösta på en af de tre på förslaget uppförde! Om man också antar, att desse dissenters möjligen kunna representera en procent af röstantalet inom församling, och om de öfriga rösterna komme att dela sig mellan två personer, så att desse dissenters med anledning deraf komme att afgöra valet, så kan jag icke förstå och tror sålunda icke heller, att någon af herrarne kan bevisa, att, vare sig man finge den ene eller andre af de tre seminaristerna, detta skulle inverka på kristendomsundervisningen i skolan för framtiden, helst som, efter hvad jag redan förut nämnt, det icke alls är någon säkerhet för, att icke i alla fall personer sådana som herr Lennstrand komma att infinna sig vid dylika val, i hvilka de ju hafva rättighet att deltaga; och när man icke hindrar och icke *kan* hindra, ej heller försökt att hindra *detta*, så kan jag icke förstå, att det skulle vara mera farligt att låta dissenters rösta på skollärare än att låta fritänkare göra det. Man må resonnera hur som helst om dessa dissenters, så stå de ändock kyrkan något närmare än en rationalist.

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

Angående den senare delen af motionen, erkänner utskottet det berättigade i mina anspråk, då det säger, att det vore berättigadt, att desse dissenters skulle få så att säga disponera öfver sitt eget hus, att de sålunda borde få rösträtt, då det gäller ekonomiska frågor, som röra så väl kyrkan som skolan. Men så säger utskottet: »undersöker man beskaffenheten af de ämnen, som enligt § 2 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd tillhöra kyrkostämmas handläggning, kan man ej undgå att finna, att uppdragandet af en gräns mellan sådana frågor, som endast röra kyrkans och skolans ekonomi, och sådana, hvilka ingripa i dessa institutioners inre förhållanden, möter nästan öfvervinneliga svårigheter. Särskildt i afseende på kyrkans angelägenheter är det tydligt, att beslut i ekonomiska frågor, om de fattas af personer med den mot svenska kyrkan mindre välvilliga sinnesstämning, som icke sällan torde kunna förutsättas hos dem, hvilka utträdt ur samma kyrka, lätt kunna blifva af sådan beskaffenhet, att de i hög grad försvåra befämjandet af hennes uppgifter inom de särskilda församlingarne.» Sålunda tycks det, när man ser närmare på saken, som om utskottet visserligen, som jag nämnde, erkänner det befogade i min motion, men på samma gång anser det vara så stora svårigheter att draga upp gränsen eller bestämma, i hvilka frågor man borde tillerkänna dissenters rösträtt eller ej. Jag hade nog också till en del förutsett, att det skulle möta litet svårighet i detta afseende, och det är just orsaken, hvarför jag i motionen föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag ville nemligen icke försöka att själf uppdraga en sådan gräns, som nyss nämndes, och dessutom ville jag förskona kammaren från att diskutera denna fråga i detalj. Men jag kunde icke föreställa mig, att Kongl. Maj:t skulle vara så okunnig, att han icke skulle kunna uppdraga denna gräns och bestämma de områden, inom hvilka man skulle kunna ge dissenters rösträtt eller icke. Det

*Om främmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
skut om kom-
muna lägenheter.*

(Forts.)

synes mig dock, som om utskottet härutinnan velat gifva Kongl. Maj:t ett misstroendevotum; och häremot skall jag be att få protesteras. Det kan aldrig vara möjligt, att det är så illa bestämdt, att Kongl. Maj:t icke kan begripa så enkla saker som att skilja emellan frågor af kyrklig och ekonomisk natur.

Jag tror sålunda icke, att man behöfver riskera något genom att bifalla motionen. Jag kan icke i utskottets betänkande finna något skäl, som kan ändra min öfvertygelse. Då det nu är så, att odöpte och fritänkare hafva absolut rösträtt i kyrkliga frågor, så synes det mig, som om man borde bereda äfven dissenters rätt att deltaga i sådana frågor, på sätt jag föreslagit i min motion. Man skulle genom denna lilla åtgärd må hända åstadkomma frid och försonlighet, der nu bitterhet och missmod äro rådande. Så kommer härtill, att man derigenom också skulle åstadkomma liten smula ordning och reda i lagstiftningen på det kyrkliga området.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Andersson* i Hasselbol.

Herr *Lilienberg* yttrade: Herr talman! Till den reservation, som jag afgifvit mot utskottets betänkande, ber jag få lägga några ord.

Jag vill då säga, att de här ifrågasatta ärenden, som handläggas på kyrkostämman och i hvilka reservanterna ansett äfven dissenters böra få deltaga, äro i reservationen anförda endast såsom exempel. Det kan nemligen mycket väl hända, att det vid närmare undersökning kan finnas icke vara lämpligt, att dissenters deltaga i behandlingen af ett eller annat af dessa ärenden, likasom det å andra sidan kan befinnas nödigt att utsträcka deras befogenhet derhän, att de skulle få deltaga i en del andra ärenden. Det kan till och med finnas nödigt, att kyrkostämmoförordningen i vissa delar omarbetas. Men detta är en omständighet, som icke, enligt reservanternas mening, bör utgöra hinder för bifall till motionen.

På mig och, som jag tror, på de fleste af de utskottsledamöter, som reserverat sig mot betänkandet, gjorde det ett ganska starkt intryck, då vi inom utskottet hörde en af svenska kyrkans främste målsmän uttala sig på det allra varmaste för motionens syfte; men han ansåg, att en gräns emellan de ärenden, i hvilka det skulle kunna tillåtas dissenters att deltaga, och dem, beträffande hvilka så icke borde vara förhållandet, skulle vara omöjlig att åstadkomma. Och för denna svårighet ryggade han tillbaka. Men, som sagdt, han uttalade sig på det allra varmaste för motionens syfte.

Om jag hörde rätt, så yrkade motionären bifall till motionen, och jag skall be att få göra detsamma.

Herr *Smedberg* instämde.

Herr *Waldenström* från Gefle: Herr talman, mine herrar! Här är fråga om dissenters' rättigheter, men det talas icke alls om dissenters' skyldigheter, och likväl hade lagutskottet i sammanhang med det ena också bort tala något om det andra.

Jag vill först och främst fråga: hvad menas egentligen med dissenters? Jo, det är sådana, som ha en afvikande mening. Sålunda räkna baptisterna dem för dissenters, som gilla barndopet. Metodisterna åter räkna dem för dissenters, som afvika från deras lära om helgelsen. Och svenska statskyrkan räknar dem för dissenters, som afvika från svenska kyrkans lära. Nu frågas: hvad är då egentligen svenska kyrkans lära? Jo, det är den, som förkunnas i de tre symbola, den augsburgiska bekännelsen och Upsala mötes beslut. Jag har förut haft tillfälle att visa herrarne, att med denna bestämning af begreppet »svenska kyrkans lära» måste samtliga ledamöter af Andra Kammaren anses vara dissenters. Det är alldeles odisputabelt. Ty augsburgiska bekännelsen förklarar uttryckligen det såsom en rätt lära, att de barn, som dö utan att ha blifvit döpta, icke kunna blifva saliga — och det finnes ingen här, som tror på detta. Dock, när jag sagt *ingen*, så skall jag genast modifiera detta uttryck, ty när vi disputerade om presteden, så var det ju *en* medlem af kammaren, som tycktes vara renlärig, och det med besked. Sålunda, dissenters äro vi i sjelfva verket allesammans, med undantag af en.

Den augsburgiska bekännelsen säger också uttryckligen, att det är stridande mot Guds ord att sammanblanda det andliga och verldsliga regementet. Men vi sätta oss så positivt öfver den rena läran i detta afseende, att vi den ena gången efter den andra här i svenska riksdagen behandla kyrkliga frågor i sammanhang med andra. Ja, vi äro så långt på sidan om den rena läran härutinnan, att till och med vår grundlag säger, att det är Konung och Riksdag, som i främsta rummet stifta kyrkolag — andra saker att förtiga. I afseende på Symbolum Athanasianum har jag, när vi diskuterade om presteden, visat, att der i fråga om treenigheten säges sådant, som ingen prest eller lekman tror eller kan tro, och jag skulle hafva önskat, att någon prest här i kammaren då hade stigit upp och förklarat, huruvida hans mening derom vore öfverensstämmande med svenska kyrkans lära. Men ingen gjorde det. Herr Beskow försökte visserligen vid det tillfället att förklara förhållandet genom att säga: vi ha *först och främst* Guds ord att hålla oss till och *der-näst* de symboliska böckerna. Sålunda skulle man icke vara bunden vid de senare längre, än de lärde så som den förra. Men skulle en sådan tolkning af begreppet svenska kyrkans lära vara tillåten, så är det ju klart, att t. ex. hvarje baptist skulle kunna afgifva löfte på den svenska kyrkans lära och sedan med samma rätt som herr Beskow säga: »Jag håller i *främsta rummet* Guds ord och *der-näst* de symboliska böckerna; der dessa afvika från Guds ord (d. v. s. der de icke öfverensstämma med *min* uppfattning af Guds ord), der tillåtes det också för mig, likasom för herr Beskow, att afvika från dem». — Alla äro vi sålunda dissenters, med ett enda undantag, som jag nämnde.

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.
(Forts.)

Men, säger man, det är icke alla dissenters, som utgått ur statskyrkan, som ordentligen förklarat sig för dissenters och ställt

*Omfrämmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.*

(Forts.)

sig under dissenterlagen, utan endast somliga. Det är ock blott desse sistnämndes rättigheter, som det nu gäller, icke deras, som stå kvar inom kyrkan. Till dissenters kan man alltså här icke räkna sådana som herr Lennstrand och konsorter. Han är visserligen långt ifrån renlärig, men han står kvar i kyrkan och har därför sina kyrkliga rättigheter kvar både då det gäller att välja kyrkoherde och skollärare och att deltaga i bestämmandet af andra både yttre och inre angelägenheter, som röra den församling han tillhör — förutsatt nemligen, att han för tillfället är fri.

Nu frågar jag herrarne, om man, beträffande dem, som stält sig under dissenterlagen, såsom t. ex. metodisterna gjort, eller dem, som icke stält sig under denna lag, såsom t. ex. baptisterna, skall anse, att de förra, därför att de tagit detta steg, äro mindre värdiga att deltaga i bestämmandet om de kyrkliga ekonomiska angelägenheterna, än de andra; ty om något annat är här egentligen icke fråga. Det är alldeles uppenbart, att den nuvarande status icke kan uppehållas, ty den hvilar på en orättfärdighet. Det sker alltjemt här, då det är fråga om svenska kyrkans rättigheter, att man jemför henne med friförsamlingarna, och säger: »Friförsamlingarna hafva de och de rättigheterna; det vore därför märkvärdigt, om icke svenska kyrkan också skulle få hafva desamma. Icke medgifver en baptist en lutheran, och icke medgifver heller en metodist en baptist rättighet att deltaga i afgörandet af hans församlings angelägenheter. Hvarför skall då icke svenska statskyrkan få hafva samma rättighet att utestänga både baptister, metodister och andra dissenters?» — hvilket egentligen skulle omfatta oss allihopa. Jag vill deremot, nu som förr, bara påpeka, att det är en stor och väsentlig skilnad mellan friförsamlingarna och statskyrkan. Baptisterna fordra ingen skatt från lutheranernas eller metodisternas sida, och metodisterna fordra inga skyldigheter på något vis från lutheranernas eller baptisternas sida. Det faller af sig sjelf, att så snart en baptist gått ut ur sin församling, upphöra äfven alla hans skyldigheter till denna församling. Men så är icke förhållandet med statskyrkan. Jag må gå ut ur svenska statskyrkan huru mycket som helst, hvad följer väl deraf? Jo, att jag är fri från alla mina förra rättigheter inom henne, men bunden vid alla mina förra skyldigheter till henne. Detta behöfver upprepas många gånger, ty första, andra och tredje gången hör man det icke, men så småningom börjar det gå in i öronen på människorna. Det är också alldeles säkert, att folket mer och mer börjar känna på sig, att det nuvarande tillståndet är alldeles ohållbart. Vill man sålunda utestänga dissenters från statskyrkliga rättigheter, bör man äfven befria dem från deras skyldigheter gent emot statskyrkan. Jag säger herrarne detta icke för att göra något yrkande, ty det lönar sig icke, utan blott för att få upprepa denna sak, som jag sagt många gånger förut; ty det är min innerliga öfvertygelse, att, så beskaffade, som människorna nu äro, är det omsägningen, som till slut skall rädda världen.

Herr Redelius: Då den föreliggande frågan utan tvifvel är af stor vikt och kan under vissa förhållanden djupt ingripa i svenska kyrkans angelägenheter, skall jag taga mig friheten nu säga några ord i densamma.

En motionär har begärt, att främmande kristna religionsbekännare och sådana personer, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, skulle i vissa ärenden på kyrkostämman ega rösträtt liksom kyrkans egna medlemmar. Säsom stöd derfor har motionären i första rummet anfört dissenters' skattskyldighet. Sedermera tillägga reservanterna mot utskottets betänkande uttrycken: »rättvisa, billighet» samt »frid och försonlighet». Jag må bekänna, att om dessa skäl, i synnerhet reservanternes, kunna visas stå i sådant samband med rösträtten, att det ena skall följa af det andra, så skulle jag icke hafva mod eller kraft att uppträda mot dem. Men det beror naturligtvis derpå, huruvida sammanhanget är sådant eller icke. För mig synes *skattskyldigheten* vara det enda af alla de anförda skälen, som förtjenar någon synnerlig uppmärksamhet. Det gör det utan tvifvel, och det är väl också erkänt, att det är ett talande skäl. Ty tager man bort detta skäl, synes mig, att de öfriga skälen falla. Jag tror, att det då blir så, som talaren på geflebankens gaf oss exempel på, då han satte det ena religionssamfundet i jämförelse med det andra: »är det icke fråga om någon skattskyldighet, kan det icke sägas innebära hvarken rättvisa eller billighet, att några deltaga i de andras kyrkliga angelägenheter», och icke heller kan det då sägas vara till förmån för frid och försonlighet, om rösträtten pretenderades, och en sådan pretention skulle vidhållas. För att icke vara vidlyftig vill jag blott erinra om ett enda exempel i detta fall: förhållandet mellan evangeliskt-lutherska kyrkan och katolikerna. Männe det skulle bidraga till frid och försoning, om en medlem af den ena läran komme till en af den andra och sade, att han skulle hafva rösträtt i dennes församling? Mig synes, att frid och försonlighet bäst bevaras, om man låter hvar och en sköta sitt. Af detta lär framgå, att dessa vackra skäl om rättvisa och billighet samt om frid och försonlighet *icke* stå i sådant samband med den förevarande frågan, som motionären och reservanterna förmenat. Det kvarstår således endast ett skäl, som, jag erkänner det, eger betydelse, nämligen skattskyldigheten. Tager man detta abstrakt, då tror jag mig öfverensstämma med den högt uppsatte kyrkans man, som jag tyckte mig höra att lagutskottets vice ordförande alluderade på, då han sade honom i detta fall, nämligen det abstrakta, hafva uttryckt sin sympati för motionens framgång; ty betraktar man saken på det sättet, lärer litet hvar samtycka till, att skyldigheter och rättigheter få motsvara hvarandra.

Men, om det nu måste erkännas, att skattskyldighet bör vara en orsak att grundlägga rösträtt, ber jag få påpeka, att det icke är den *enda* grunden. Härför fordras äfven andra kvalifikationer. Men till bevis på skattskyldighetens befogenhet ber jag få erinra om ett par analogier. Det finnes — må hända i denna kammare — s. k. fredsvänner, hvilka äro på det sätt fredsvänner, att de anse

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.
(Forts.)

*Omfrämmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
muna-
lägenheter.*
(Forts.)

att för krigsmagtens underhåll ingen afgift skall påbjudas eller uttagas. Men sådana privata åsikter hindra icke att, så länge staten finner för sig nödigt att underhålla en krigsmagt, äfven desse fredsvänner måste bidraga dertill. En annan analogi finnes uti förhållandet mellan republik och konungadöme. De finnas, som icke vilja hafva konungadöme, utan hellre republik, men, så länge landet i sin stora helhet hyllar konungadömet, måste äfven de öfriga bidraga till konungadömets bibehållande. På samma sätt är det i fråga om statskyrkans uppehållande. Så länge staten anser för sina syftemål ändamålsenligt, att denna inrättning finnes för religionens och sedernas vård, bör ju också staten i sin helhet bidraga till denna kyrkas bestånd, och detta så mycket hellre, som en stor del af de embetsåtgärder, som äliga kyrkans tjänare, komma alla, utan undantag, till del, de må vara dissenters eller icke. Jag vill endast erinra om den vidlyftiga bokföring och betygskrifning i civila och borgerliga hänseenden, som presterna hafva sig ålagda. Man kan der icke säga, att dissenters äro utan rättigheter, ty deras rättigheter äro icke en smula mindre än kyrkans egna medlemmars. Hvad det rent religiösa beträffar, gör det ju presterna ganska ringa i fråga om själfva embetsverksamheten, nemligen då de predika, i fall dissenters sitta med i kyrkan eller icke. När man sammanlägger allt detta, kan jag således icke finna, att denna skattskyldighet är i och för sig tillräcklig grund för att medgifva rösträtten, och detta med hänsyn till åtskilliga omständigheter, som dessutom tillkomma. Man fordrar ju allmänligen, så vidt jag funnit, att man för rösträttens utöfvande skall hafva förstånd om de saker, som skola afhandlas. Man vägrar utaf denna orsak rösträtt för barn och omyndige, särskildt för idioter. Men det fordras äfven en annan kvalifikation. Jag vill kalla denna *en god vilja*. Om det kan sättas i tvifvel, att en sådan finnes hos en viss person, medgifver man honom icke heller rösträtt. Är fråga om folkskolans eller statskyrkans uppehållande, lär man svårligen kunna antaga att en *god vilja* till deras uppehållande på bästa sätt förefinnes hos dem, som anmält sitt utträde ur statskyrkan eller hos främmande religionsbekännare.

Det har verkligen anförts åtskilligt mer, som kunde vara att bemöta, men jag skall icke upptaga tiden med att ännu en gång tala om *kyrkoläran* med herr Waldenström från Gefle, ty det ligger på sidan om ämnet. Hvad deremot beträffar herr G. Janssons i Krakerud anförande, skall jag be att få säga några ord.

Han anförde ett exempel, som han förmodade skulle vara mycket slående, nemligen att fritänkarne (= religionslöse) ega kyrkliga rättigheter, och för att göra detta tydligt nämnde han en person vid namn Lennstrand. Ja, det är nog beklagligen så, att, så snart en person icke begagnar sig af sin rätt att helt och hållet utträda ur statskyrkan, då han afviker så väsentligt från kyrkans lära, som personen i fråga, har han likväl rösträtten kvar. Men jag tror, i likhet med herrar Waldenström och Jansson i Krakerud, att detta förhållande är något, som man icke kan anse vara sådant det bör, utan såsom en brist, hvilken gör ställningen svår, om än icke alldeles ohållbar,

såsom herr Waldenström sade. Sådana omständigheter gifva dock skäl för det påstående, som uttalades af den sistnämnde talaren. Men hvad skulle herr Jansson i Krakerud tycka om, i fall en person med en åsigt, sådan som herr Lennstrands, vore på förslag till erhållande af skollärarebefattning, eller personer med herr Lennstrands åsikter skulle välja? Vore det ändamålsenligt för svenska kyrkan, att dylika personer skulle ega inflytande på dessa förhållanden? Jag vågar för min del betvifva sådant.

Omfrämmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.
(Forts.)

Vidare yttrade herr Jansson i Krakerud, att »främmande kristna stå kyrkan närmare än rationalister». Jag är öfverens med honom deruti och går ännu längre, då jag härmed förklarar, att »främmande kristne», så vidt de verkligen *äro kristne*, stå icke allenast kyrkan *nära*, utan äro att anse såsom kyrkans rätte medlemmar: om man med *kyrka* förstår den sanna kristna kyrkan, som vi i tredje trosartikeln bekänna oss tro på, ty denna kyrka är icke en blott yttre förening, men en andlig, som omfattar medlemmar från alla släkten på jorden: »alla släkter och folk och tungomål». Men deraf följer icke, att de bekänna sig till svenska kyrkans lära och äro att räkna dit såsom dess medlemmar. Ty svenska kyrkan är en yttre institution. Ingen sådan har varit, är eller blir detsamma som den rätta kristliga kyrkan. I alla yttre församlingar, vare sig stats eller frikyrkliga, finnes det en blandning af kristna och icke kristna.

Af alla de skäl, jag i mitt anförande åberopat, kan jag alltså icke finna annat, än att goda grunder finnas för det sätt, hvarpå lagutskottet behandlat denna fråga, och därför yrkar jag bifall till utskottets betänkande

Herr Broström: Herr talman! Mine herrar! Man riskerar alltid att anses vara en fiende till svenska statskyrkan, om man skulle yrka, att de band, som fästa dissenters vid kyrkan, något måtte lösas, men jag hoppas likväl, att kammaren icke anser de aktade ledamöter af lagutskottet, som reserverat sig mot betänkandet, vara fiender till den svenska statskyrkan. Icke heller jag är på något sätt fiendtligt sinnad mot denna kyrka, då jag nu tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Såsom lagutskottet äfven i betänkandet medgifver, talar det till fördel för herr Janssons i Krakerud motion, att, då främmande trosbekännare i likhet med svenska kyrkans medlemmar bidraga till den ifrågavarande institutionens underhåll, de ock borde ega rätt att besluta om bidragens bestämmande och användning. Det är ju rättvist, att den, som har skyldigheter att fullgöra, äfven bör åtnjuta de deremot svarande rättigheterna. Detta har äfven ledamoten på kalmarbänken skarpt betonat, men, för att i någon mån bortresonnera den erkända rättsgrunden, sökte han dock i mångt och mycket att uppdraga paralleler. Så t. ex. nämnde han fredsvännerna och anförde, att dessa, som ej ville lemna något anslag till krigiska ändamål, ändock mot sin vilja måste lemna sin tribut. Vi se att denna liknelse betydligt haltar, enär fredsvännerna, så-

*Omfrämmande
kristna tros-
bekännarens
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.*

(Forts.)

vida de äro politiskt röstberättigade, ega rätt att välja den person, som för deras talan, der anslag för krigiska ändamål förekomma. Reservanterna tyckas mig hafva gifvit bättre skäl för sin åsigt i frågan, än dem utskottet åberopat för afslag. De hafva funnit, att här icke kunde vara fråga om, att dissenters skulle deltaga i beslut om frågor rörande folkskoleundervisningen och dithörande anstalter, hvilket motionären ej heller ifrågasatt, men att dissenters borde hafva rösträtt i sådana frågor, som den om kyrkomedlens användande, hushållning med kyrkans egendom, byggnad och underhåll af kyrkan, öfverenskommelser om kyrkans tjenares löneförmåner m. m. Det är enligt min åsigt fullt riktigt, att dissenters i detta hänseende borde hafva ett ord med; och då Riksdagen icke är i tillfälle att nu utreda, i hvilka afseenden dissenters sålunda böra tillerkännas rösträtt, så vore enligt mitt förmenande en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en sådan utredning välbetänt för kyrkans egen skull.

Frågan om rätt för dissenters att deltaga i folkskolelärarnes tillsättning lärer icke heller vara så farlig, som en talare lät påskina, ty skollagen innehåller, som motionären också anmärkt, alldeles tydliga föreskrifter angående kompetensen för dessa lärareplatser.

Jag yrkar, som sagdt, bifall till reservanternas förslag och afslag på utskottets betänkande.

Herr Beskow: Herr talman, mine herrar! I likhet med talaren på kalmarbänken anser jag det skäl, motionären anført för sin framställning, eller att den föreslagna förändringen fordrades af billighet och rättvisa, helt och hållet falla för det sakförhållandet, att statskyrkan tjenar staten *i dess helhet*. De, som utträdt ur statskyrkan, begagna visserligen icke presterskapet i angelägenheter, som tillhöra själavården, de besöka icke gudstjänsterna o. s. v., men de tillgodogöra sig dock i en mängd andra afseenden kyrkans tjänst. Mig synes det vara billigt, att, då kyrkans tjenare, utom sitt egentligen presterliga kall, äro sysselsatta med en skiftande mängd af embetsgöromål, de som draga nytta häraf böra deltaga i det understöd, som tillkommer presterskapet.

I den föreliggande motionen så väl som i betänkandet talas endast om dem, som *utträdt* ur den svenska kyrkan. Det har under de senare årtiondena inom kyrkan uppstått en *mängd* dissenters, och en del af dem, såsom t. ex. metodisterna, hafva utträdt ur statskyrkan och kämpa så att säga med öppet visir, och jag skänker dem derutinnan min aktning. Men det finnes äfven talrika andra separatister, som icke utträdt ur statskyrkan. Jag begagnar ordet separatister därför, att det af en talare nyss blifvit i kammaren nämndt, nemligen af talaren på geflebänken, som yttrade, att, då det finnes många separatister, som utträda ur statskyrkan, och många som icke göra det, borde de, som utträdt, hafva samma rättigheter som de, hvilka stannat kvar. Ja, det är sant, att många separatister, hvilka i mångt och mycket brutit med den svenska stats-

kyrkan, dock stå som kyrkans medlemmar kvar, såsom baptister och andra, som jag kunde men icke vill nämna vid namn, då det icke är mig angenämt att gå in på personligheter. Men, som sagdt är, gillar jag vida mera deras förfaringssätt som ärligt utträdt än deras som stanna kvar, ändock de bryta med kyrkan lika mycket som de förra.

Omfrämmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

Då herr Waldenström direkt interPELLERADE mig kort efter det jag begärt ordet, så vill jag i största korthet svara blott dessa ord: Då lektor Waldenström talar om *svenska kyrkans lära*, blir han alltid mycket liflig. Det är ett tvisteämne, som han lefvat på i många år, och jag har brutit lans med honom i *lärofrågor* mer än en gång, men jag vill icke göra det nu, ty den saken hör icke hit. Här är nemligen endast fråga om, huruvida de, som öppet utträdt ur statskyrkan, skulle ega rätt att besluta icke blott i kyrkans yttre ekonomiska frågor, utan äfven i dess inre och viktigaste. Jag kan icke vara med om detta, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Wretlind: Herr talman, mine herrar! Lagutskottets betänkande synes mig här återigen vittna om svårigheten att förena det juridiskt rätta med det moraliskt rätta och åstadkomma likställighet mellan dem i samhället. Jag för min del håller på, att den juridiska rätten bör utvecklas så, att den kommer i öfverensstämmelse med den moraliska rätten. Det, som är juridiskt rätt, borde af hvar och en kunna erkännas såsom äfven moraliskt rätt. Det är dock icke alltid så.

Jag tror, att om vi se på de kyrkliga förhållandena, måste vi erkänna, att det juridiskt rätta och det moraliskt rätta der icke ens närmelsevis sammanfaller. Det må väl vara sant, hvad två kyrkans tjänare här yttrat, att statskyrkan representerar icke blott sitt eget utan äfven statens intresse. Men jag för min del påstår, att alla dissenterförsamlingar äfven göra detta, för så vidt som de ju också stå på en moralisk grund. Äfven den mosaiska trosbekännelsen, hvilken ju har samma etiska grund som vår kyrka, verkar i statens intresse, ty alla kyrkor, som verka för sedligheten, tjena statens intresse.

Derför tror jag, att detta statens intresse skulle tjenas bäst genom att icke något visst kyrkosamfund monopoliserades, utan att alla sådana, som arbeta för ett kristligt mål, bemöttes med samma välvilja. Det finnes också i Europa flere stater, som icke monopolisera någon viss kyrkoform utan understödja alla dessa, så snart och så länge de verka i sådan rigtning, att de främja statens ändamål. Jag är öfvertygad, att vi på detta område icke kunna komma till en klar ståndpunkt, om vi icke erkänna sanningen af den store italienske statsmannen Cavours grundsats: »fri kyrka i en fri stat». Detta hindrar dock icke, att, om staten finner det med sitt intresse förenligt, presterna kunna användas äfven för andra uppgifter än kyrkans. Presterskapet har onekligen en dubbelsidig verksamhet, den i kyrkans tjänst och den i statens tjänst. Det borde därför vara af-

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

lönadt af staten för hvad det gör i dess intresse och af församlingen för hvad det gör för den, eller också kunde denna presterskapets dubbla verksamhet åtskiljas.

Dissenters hafva fördel af presterskapet, så till vida som dess verksamhet är allmänt borgerlig, men just därför synes det mig, som om dissenters äfven borde deltaga i prestvalet, sedt från borgerlig synpunkt. Kunna dessa båda sidor af presterskapets verksamhet förenas hos samma personer, så må det gerna förblifva så; men man kan ju också skilja dessa embeten åt och låta kyrkan hafva sin tjänsteman och staten sin.

Det borde emellertid äfven bestämmas, att de dissenters, som finge deltaga i de kyrkliga ärendenas behandling, tillhörde kristna samfund, ty inga andra än de, som stode på kristlig grund, kunde naturligtvis tillåtas att besluta i sådana ärenden.

Till och med judendomen tror jag dock man här kan säga hvilat på kristlig grund så till vida som judarne ju dyrka samma Gud som vi och hylla de moraliska principer, på hvilka vår religion är byggd.

Då det står fast, att staten icke kan erkänna sådana samfund, hvilkas syfte är omoraliskt, så är det en orimlighet att personer, hvilkas religiösa och moraliska åsichter äro föga bättre än hedningens, ändå, såsom nu, stå kvar i statskyrkan och deltaga i kyrkliga frågor afgörande. Talaren på kalmarbänken anmärkte och beklagade, att t. ex. en Lennstrand icke *begagnade sig af sin rätt* att utträda ur statskyrkan. Men deri låg ju en missägning, ty herr Lennstrand kan ju icke gå ut ur statskyrkan utan att inträda i ett annat af staten erkänt samfund, men det vill han icke, likasom å andra sidan intet sådant samfund skulle vilja taga emot honom. Han får således stanna kvar der han är, huru ogera han vill, och samma är förhållandet med många andra. Jag hemställer, om det kan vara billigt, att *sådana* personer få taga del t. ex. i prest- och folkskolelärareval. Hvad folkskolelärarne angår, är det nu för resten förhållandet, att bland dem både finnas och funnits de, som icke äro stort bättre än Lennstrand. Jag vill i det afseendet påminna om en person, som genom sina skrifter gjort sig ganska känd. Han är död nu, så att jag gerna kan säga hans namn. Han hette Lilja, och hans bok »Menniskan» torde vara bekant.

Den af mig åsyftade talaren på kalmarbänken nämnde också, att hvar och en borde sköta *sitt*. Ja, det är just det som frågan nu gäller och som vår nuvarande lagstiftning hindrar. Det är rent af upprörande, att sådant kan existera, som jag här om dagen hörde omtalas, eller att en stor egendomsegare, hvilken på kommunalstämma förfogar öfver mer än hälften af församlingens röster, så snart det är fråga om kyrkliga ärenden ej får hafva ett ord att säga, emedan han ej tillhör statskyrkan. Församlingen kan besluta byggande af en kyrka till ett par hundra tusen kronors värde eller uppförande af ett dyrbart skolhus, och den ifrågavarande personen har dervid ej annat att göra än betala.

Under den diskussion, som här förts, har man allt för tydligt hört, huru svårt det är att försvara det nuvarande tillståndet; det har gått så långt, att man dervid jemfört dissenters med idioter, men sådant inträffar, då det gäller att försvara orimligheter. Det är för märkvärdigt med vår kyrkliga lagstiftning, ty den vill icke komma ur fläcken. Man kan få vänta tio år och längre på den enklaste reform. Jag vill i detta sammanhang erinra om 1868 års författning, eller det s. k. lilla konventikelplakatet, som ännu är gällande, ehuru alla vilja hafva bort det, ty både riksdag och kyrkomöte hafva begärt dess ändring. Men det är som om allting på detta område vore fastspikadt.

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

Den nu ifrågavarande motionen går sannerligen icke långt. Det är inga stora pretentioner, som här söka göra sig gällande. Jag yrkar bifall till motionen.

I detta yttrande instämde herrar *Vahlin* och *Wallmark*.

Hr Jansson i Krakerud: I anledning af den diskussion, som uppkommit, skall jag anhålla att ännu en gång få säga några ord. Jag vill då först nämna, att jag genom så väl herr Redelius' som herr Beskows anföranden fått den uppfattningen, att dessa herrar icke ens vårdat sig om att läsa igenom min motion. Det fins ett stort antal personer, som, då det gäller en reform på det kyrkliga området, just förhålla sig på det sättet, att de ej taga närmare reda på hvad frågan egentligen innebär, utan allenast därför, att det är meningen åstadkomma en förändring i lagstiftningen angående kyrkan, säga: »den motionen skola vi slå i hjel och dermed punkt». Hvad nu särskildt angår de två af mig påpekade talarne, så har Redelius sagt, att det vore fråga om att skaffa dissenters rösträtt på kyrkostämman, under det Beskow påstått, att det gälde hvarken mer eller mindre än att inrymma åt främmande trosbekännare full befogenhet i alla kyrkliga frågor. Ser man på sista raderna af motionen, finner man emellertid att det åsyftats allenast att åt ifrågavarande medlemmar i samhället bereda rätt till deltagande i frågor rörande undervisningen och församlingens ekonomiska angelägenheter. Detta är allt hvad jag begärt. Nu finnes det två sätt att komma till målet, det ena är att låta dissenters på kyrkostämman taga del i dessa ärenden, det andra är att från kyrkostämman till kommunalstämma öfverflytta samma ärenden. För min del tror jag att det senare vore klokast, ty då sluppe man att släppa prester och dissenters tillsammans, hvilket torde vara detsamma som att låta hund och katt sällskapa med hvarandra. Öfverflyttning af ärendena vore därför det bästa, men förslag i sådant syfte har jag ej tilltrött mig att framställa, utan borde väl regeringen lämpligen taga den saken om hand.

Man har vidare under diskussionen dragit sig från sjelfva saken och kastat sig in på skattefrågan, så herr Beskow. Jag vill nämna några ord härom, då det nu kommit på tal, ehuru den frågan icke föreligger. Vid 1872, 1885 och 1886 års riksdagar har det verkligen

*Omfrämmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.
(Forts.)*

väckts motioner om att befria dissenters från skattskyldighet till statskyrkan, men samtliga förslagen förkastades af denna kammare hufvudsakligen på de skäl, som af en mycket framstående medlem inom kammaren anfördes. Jag kommer ej så noga i håg hans ord, att jag vågar citera dem, men innehållet i hans anförande gick ut derpå att, då fredsvänner och republikaner, ehuru motståndare de förre till kriget de senare till konungadömet, måste bidraga till bestridande af kostnaderna för armén och hovvet, så borde äfven dissenters, då vår kyrka måste betraktas såsom en statsinstitution, bidraga till densammas upprätthållande. A la bonheur, må så vara, men låt då också konsekvent dissenters lika med fredsvännerna och republikanerna få rösträtt åtminstone i ekonomiska frågor.

Jag vet ej huru katolska kyrkan förhöll sig i afseende på denna sak, men det är möjligt att den gick till väga på samma sätt, då den hade magten. Det torde dock vara kyrkan ensamt förbehållet att visa oss exempel på en institution, så orättvis, att den säger till vissa statsmedlemmar: »betalen skatt till kyrkans upprätthållande, men afhållen dem från att taga del i behandlingen af kyrkliga ärenden». Vår lutherska kyrka borde väl i alla fall, med de ädla principer den hyllar, värda sig om att ej göra sig skyldig till en sådan obillighet. Den föreslagna reformen går i riktning att söka utjemna något af bestående missförhållanden. Det är ej mycket jag begärt, och nu vill jag ytterligare inskränka detsamma i hopp att derigenom få flere med mig. Jag återtager därför mitt i motionen gjorda yrkande och hemställer om bifall till reservanternas förslag. Det är visserligen litet som vinnes, men det är dock bättre än intet.

Jag vill för öfrigt erinra herr Redelius om det besynnerliga i hans resonnement, då han antog att en person med hr Lenastrands åsigt skulle kunna väljas till folkskolelärare.

Om det vore så, att dessa här undantagen finge söka dessa sysslor utan ringaste kvalifikationer, då kunde man komma med ett sådant påstående, men under nuvarande förhållanden, då gällande skollag ovilkorligen föreskrifver vissa kvalifikationer, synes det mig vara ett misstag att så göra. Jag skall således icke vidare upptaga herrarnes tid med att disputeras med herr Redelius, ty jag skulle då endast ha att gent emot honom läsa upp Stefani sista predikan, men som det icke kan bli något nöje, skall jag visst icke göra det.

Jag vill dock be om herrarnes uppmärksamhet för att påminna om att en likadan motion som min, men som gick ännu längre, väcktes redan vid 1869 års riksdag. Den afstyrktes visserligen af utskottet, men före detta statsrådet Faxe afgaf en reservation, som synes mig ganska befogad, och det kan verkligen vara af rätt stort intresse att nu år 1889 taga den i betraktande för att se hurudana åsigt, som kunde finnas år 1869 till och med på högre ort. Han säger der: »det synes mig innefatta en hög grad af orättvisa, att den, som är skyldig utgöra bidrag för allmänna ändamål, icke skall ega i beslut derom deltaga. Man kan tänka sig, att inom en socken

icke finnas andra, som, enligt i öfrigt gällande grunder, kunna anses röstberättigade, än sådana, som tillhöra främmande religionsbekännelse, eller blott sådana, hvilkas bidrag, i förhållande till de förras, är af ingen betydighet. I förra fallet kunde intet beslut fattas. I det senare åter uppkommer den obillighet, att de, som ringa bidraga, kunna nu ålägga de egentligen betalningsskyldige en dryg utgift utan möjlighet för dessa att sådant motverka, eller ens rättighet att få understålla beslutet högre myndighets pröfning, åtminstone icke i andra fall, än då sådana skäl kunna förebringas, som omförmålas i 41 § af ifrågakvarande författning. Man kan visserligen anmärka, att främmande religionsbekännare icke hafva samma intresse som socknens öfriga medlemmar att befordra sådant, som länder till församlingens verkliga nytta, och sålunda kunna hindra framgången deraf; men härvid må erinras, att om någon vägrar att fullgöra en lagligen åliggande skyldighet, saknas icke utväg att dertill tvinga honom».

Omfrämmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

Sålunda se vi, att reservanten påpekar, att det möjligen kunde komma derhän, att det blefve omöjligt att få en kyrkostämma i en församling, der alla vore dissenters, ty då finge ingen vara med i den stämman. Jag medgifver, att konsekvensen är långt utdragen, men alldeles omöjlig är den icke.

Herr *Bromée* instämde i detta yrkande.

Herr *Husberg*: Herr talman, mine herrar! Motionären har föreslagit, att främmande kristna trosbekännare och sådana, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, skola få rösträtt på kyrkostämma. Han har dock ej velat gå så långt, att de skulle få rösträtt i *alla* frågor, och han vill icke, att de skola få utöfva något bestämmande inflytande på församlingarnas inre lif. Detta har han nyss betonat, och då jag nu tagit till ordet för att bemöta hans framställning i saken, vill jag noga fasthålla, att han icke velat tillägga dissenters något bestämmande inflytande på församlingarnas inre kyrkliga lif. Han vill, att dessa utom kyrkan stående personer allenast skola hafva rätt att deltaga i beslut, som angå skolans och kyrkans ekonomi.

Men då frågar jag: är det tänkbart eller möjligt att tillerkänna dissenters beslutanderätt i församlingens ekonomiska angelägenheter utan att på samma gång gifva dem bestämningsrätt öfver församlingens väsentligt inre angelägenheter och frågor? För min del tror jag det vara alldeles omöjligt att skilja de ekonomiska frågorna från de inre församlingsfrågorna. Det torde väl finnas få frågor på en kyrkostämma, som äro så beskaffade, att de kunna sägas vara rent ekonomiska. I allmänhet torde de hafva, om jag så får säga, två sidor, en ekonomisk och en, som hänför sig till församlingens inre förhållanden. Den förra delen, den ekonomiska, är i de flesta fall blott en förutsättning för främjande af något rent kyrkligt syfte. Det blir för den skull enligt min uppfattning omöjligt att fastställa, att de skulle få rösträtt i ekonomiska frågor, men på samma gång utestänga dem från inflytande på de inre angelägenheterna.

*Omfrämmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.*

(Forts.)

Vill man ha exempel på omöjligheten att genomföra en sådan skilnad, behöfver man blott gå till den vid utskottets betänkande fogade reservation. Reservanterna hafva trott sig bland de frågor, som kunna blifva föremål för kyrkostämmas öfverläggningar och beslut, kunna utplocka en del, hvilka de anse tillhöra det rent ekonomiska området, och uti hvilka dissenters skulle vara berättigade att deltaga, utan att därför få någon beslutanderätt i församlingens inre angelägenheter.

Låtom oss då något granska de exempel, reservanterna framdragit. Till sådana frågor hänföras först och främst frågor om kyrkomedels användning. Vid första påseendet kunna ju detta slags frågor sägas helt och hållet tillhöra det ekonomiska området. Så är dock ej förhållandet. Huruvida en fråga om kyrkomedels användning är af rent ekonomisk art eller ej, det beror väl i hvarje fall på *det ändamål*, hvartill medlen ifrågasättas skola användas. Det kan ju vara fråga om att använda dem för något inre kyrkligt ändamål, och då är beslutanderätten i detta fall icke af rent ekonomisk natur utan kan hafva väsentligt inflytande på kyrkans inre förhållanden.

Reservanterna vilja vidare tillerkänna dessa dissenters — jag begagnar detta ord för korthetens skull — rätt att deltaga i beslut om hushållning med och värden om kyrkans egendom. Är detta rent ekonomiska frågor, frågor utan betydelse för församlingens inre förhållanden? Det kan jag ej medgifva. Om det till exempel gäller att inköpa en orgel, att anskaffa en altartafla eller anlägga en ny begravningsplats, är då detta endast penningfrågor? Jag anser dylika ämnen vara af stor betydelse för sjelfva församlingslifvet. Skulle man icke genom att låta dissenters besluta öfver sådant, dermed hafva gifvit dem beslutanderätt i församlingens inre angelägenheter? Ja, reservanterna gå så långt, att de vilja låta dem deltaga i beslut om byggande af en kyrka. Är detta också en rent ekonomisk fråga? Jag tror icke, att vi ännu kommit derhän, att vi likställa en kyrka med hvilken sockenstuga som helst. Jag tror således icke, att, såsom herr Jansson sagt, det är lätt att uppdraga den ifrågavarande gränsen. Det är tvärtom *alldeles omöjligt*, och skulle man bedja Kongl. Maj:t göra ett försök i den riktningen, så både man om något, hvilket enligt sakens natur vore fullkomligen omöjligt att utföra.

Nu medgifva kanske motionären och reservanterna, att en sådan skarp skilnad mellan ekonomiska och inre frågor ej kan uppdragas, men säga, att man får försöka göra det *på ett ungefär*, och att det i alla fall icke vore så farligt att gifva dissenters beslutanderätt i dessa frågor, ty det kunde *icke innebära någon våda*. Detta uttryck förekommer i reservationen. Ja, hvad den saken beträffar, får jag säga, att jag är tviflande. Svårligen kan det vara gagneligt för församlingslifvet, hvilket vi dock alla vilja befrämja, om der släppes in en hel del personer, som äro antingen likgiltiga för eller rent af fiendtligt sinnade mot församlingens ändamål. Jag är öfvertygad, att de kyrkans fiender, som finnas inom henne, skulle få en mycket

värdefull förstärkning uti dessa utom kyrkan stående, hvilka nu skulle tagas in, och det torde vara skäl betänka sig väl, innan man går in på detta påstående, att det icke skulle vara så farligt för församlingslivet.

Reservanterna hafva sagt, att deras förslag skulle åstadkomma eller medverka till åstadkommande af frid och försoning, der förut split och misstämning råda. För min del tviflar jag högeligen på den bebådade frid och försonlighet, som skulle följa; ty hvad är det egentligen, som orsakar dissenters missnöje nu? Jo, den omständigheten att de äro skattskyldige till svenska kyrkan. Skulle deri någon ändring ske genom det föreliggande förslaget? Nej, dessa dissenters blifva fortfarande liksom förut skattskyldige till svenska kyrkan, för hvilken de säkerligen lika litet hädanefter som förut hafva något intresse. Tror man måne, att de skulle blifva så synnerligen förtjusta öfver det vederlag, de finge genom den föreslagna beslutanderätten? Jag tror det icke. Hvad bry sig för öfrigt dessa dissenters om vår kyrkas angelägenheter annat än från den ekonomiska synpunkten. De skulle komma att deltaga i kyrkostämmorna icke i annat syfte än för att söka bringa ned den kyrkliga budgeten. Deras eget intresse skulle bjuda att i hvarje fall blott rösta nej till alla utgifter. Utan något intresse af att befrämja vår kyrkas utveckling, skulle de systematiskt komma att motverka församlingsändamål, som vore dyrbara för andra. Skulle detta åstadkomma känslor af idel frid och försonlighet hos de gamla församlingsmedlemmarne? Och hurudan blefve i detta hänseende dissenters egen ställning? Jo, antingen befunde de sig i minoriteten, och då vunne de icke något annat än att ställa till oro i församlingen — belättna blefve de icke — eller ock komme de i majoritet, och skulle då med tillhjälp af kyrkans fiender inom kyrkan kunna rent af beherska församlingarna. Vore detta ett lyckligt förhållande? Jag befarar, att man härmed icke åstadkomme annan frid och försonlighet än att till äfventyrs stifta förbund mellan svenska kyrkans fiender inom och utom kyrkan.

Huru jag än ser saken, herr talman, kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets utlåtande.

Med herr Husberg instämde herrar vice talmannen *L. O. Larsson, Berndes, Lund, Höglund, Lyth, A. V. Carlson, Björck, Perhsson* i Norrsund, *Kihlberg, Eliasson, Mallmin, Pettersson* i Tjärsta, *Andersson* i Skeanda, *Petersson* i Hamra, *Ekeborgh, Ericsson* i Norrby, *Larsson* i Mörtlösa, *Andersson* i Himmelsby, *Jakobson, Sandwall, Petersson* i Boestad, *Wieslander, Petersson* i Dänningelanda, *Andersson* i Löfhult, *Sundberg* från Vexjö, *Bladh, Svensson* i Lösen, *Månsson, Thestrup, Stockenberg, Andersson* i Stigen, *Svensson* i Edum, *Johansson* i Löfåsen, *Fredholm, Dahlberg, Arhusiander, Andersson* i Bringåsen och *Sundberg* från Haparanda.

Herr Lilienberg yttrade: Jag vill icke länge upptaga kammarrens tid. Emot den senaste talarens anförande har jag blott att

Omfrämmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

Omfrämmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.

(Forts.)

åberopa reservationen, ty jag har icke, af hvad han yttrat, blifvit öfvertygad om att dess innehåll icke är riktigt, men jag skall närmare formulera det yrkande, som jag framställt i utskottet, och jag vill nu föreslå: att *Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådana ändringar af gällande kommunalförfattningar, att främmande kristna religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, måtte beredas rätt att i afgörande af frågor rörande folkskolans och svenska kyrkans ekonomi i likhet med dessa kyrkans medlemmar deltaga.* Som herrarne finna, är det motionärens förslag med undantag af orden »folkundervisningen samt». Jag hörde nyss, att motionären anslutit sig till reservationen, och jag förmodar därför, att han nu skall bifalla det af mig framlagda förslaget.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Jag har numera ingenting nytt att säga i frågan och ej heller något bättre än hvad som redan blifvit sagdt. Men då jag inom lagutskottet deltagit i detta ärendes behandling och der biträdt utskottets beslut, torde det tillåtas mig yttra några få ord.

Det säges att skyldigheter betinga rättigheter, och när man då i förevarande fall icke begär annat, än att dissenters skulle få deltaga i afgörandet af de rent ekonomiska frågorna, så kan det synas, som om det skulle vara en billig begäran. När man först tänker på detta, kan det således må hända för litet hvar hafva utseendet af en billig begäran, men, såsom redan erinrats, när man närmare granskar detta förhållande, finner man det vara rent af omöjligt att skilja på frågor, som synas vara af rent ekonomisk beskaffenhet, och frågor, som endast skulle höra till kyrkans inre lif. Denna gräns är omöjlig att uppdraga, och det är detta som gör, att man icke gerna kan vara med om att i någon form bifalla motionärens framställning. Till hvad som redan blifvit anmärkt för utskottets hemställan, ber jag att få anföra ännu en sak. Man tänke sig en församling, som har en dålig kyrka, hvilken snarligen behöfver ombyggas, men denna församling är i mindre goda ekonomiska omständigheter och behöfver för denna byggnad verkställa utdebitering under en följd af år. Man tänke sig vidare, att inom denna församling finnas en eller två personer, som vid afgörandet af denna fråga ega majoritet, och om desse äro dissenters, skulle det således vara sådana, som finge bestämma, huruvida någon uttaxering för ny kyrkobyggnad skulle verkställas eller icke. Det skulle vara de, som finge bestämma, huruvida församlingen skulle få en ny kyrka eller icke, huruvida den förfallna kyrkan skulle repareras eller icke. Jag vill icke uttala något misstroende mot dessa dissenters, men så mycket kan man väl säga, att icke har man rätt att just hos dem fordra det största intresset för statskyrkan och dess ändamål. Och hvad beträffar orimligheten i att fordra skyldigheter, der inga motsvarande rättigheter äro till finnandes, har det redan blifvit sagdt — och det må vara tillräckligt svar — att, så länge som det är

med statens fördel och statens nytta förenligt, att vi hafva en statskyrka, så må vi äfven alla vara lika skyldiga att bidraga till denna kyrkas uppehållande.

På grund af hvad jag sålunda i korthet anfört för utskottets hemställan, ber jag att äfven få yrka bifall till densamma.

Herr Billing: Herr talman, mine herrar! Det lär väl icke undgå herrarne, att motionären har börjat på ett något origtigt sätt, då han icke föreslagit, att dessa främmande kristna religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, skulle vara befriade från skattskyldighet till statskyrkan. Det är naturligtvis der man skall börja, om man vill skaffa bort det orättvisa man förmenar ligga i, att dessa dissenters skola betala, men icke få yttra sig i dessa kyrkliga frågor. Om sådan frihet från skatt hafva motioner väckts åtskilliga gånger inom kammaren, men Riksdagen har alltid afslagit dem. Således, innan man kommit till rätta med den frågan, om det verkligen är rättvist eller orättvist att de skola betala skatt till kyrkan, kan man bestämdt icke komma till rätta med den sak, hvarom motionären väckt förslag. Det låter ju till en viss grad ganska bra — och utskottet har också medgifvit, att det kan finnas skäl därför — att de skola få deltaga i omröstningen vid afgörande af frågor rörande kyrkans ekonomi, men när man kommer till praktiken och skall bestämma, hvilka de frågor äro, der de kunna få en sådan rösträtt, stöter man på mycket stora svårigheter. Herr Husberg har på ett, såsom jag tyckte, alldeles ovederläggligt sätt — ehuru utskottets vice ordförande försäkrade sig icke på något sätt deraf blifvit öfvertygad — visat, att de frågor, som reservanterna ansett röra endast ekonomien, äfven på det närmaste röra församlingens inre lif. Således tror jag, att motionären börjat på ett alldeles origtigt sätt och att, om han vill åstadkomma något, han bör gå till väga i en annan form.

Af alla de talare, som yttrat sig mot utskottets hemställan, hade, då jag begärde ordet, ingen yrkat annat än bifall till reservationen. Denna reservation har nu af herr Lilienberg blifvit förändrad till en skrifvelse med bestämdt innehåll, och därför kunde det kanske vara onödigt att sysselsätta sig med reservationen; men då flere yrkat bifall till densamma, och jag icke vet, om de icke vidhålla sina yrkanden, vill jag säga några ord om reservationen.

Reservanterna börja med att säga, att »man måste gifva motionären rätt deruti, att rättvisa och billighet kräfva, att främmande religionsbekännare och de, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan

erhålla rättighet att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut». Redan deri hafva reservanterna gått ett steg ifrån motionen, ty motionären har »främmande kristna religionsbekännare». Det fins t. ex. mosaiska trosbekännare, och dessa tyckas då reservanterna vilja hafva med i omröstningen; och jag kan heller icke förstå, hvarför icke, om de ena skola få deltaga i omröstningen, jemväl de andra må få sådan rätt. Vidare skulle dissenters få deltaga i frågor

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

Om främmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.
(Forts.)

rörande folkundervisningen — detta enligt motionärens förslag. Härom säga reservanterna, att om man än icke vill medgifva dissenters rätt att deltaga i handläggning af frågor om folkskoleundervisningen och dithörande anstalter, så fins det dock andra frågor, vid hvilkas behandling de saklöst kunde få deltaga, och så hafva reservanterna uppräknat åtskilliga sådana frågor, men ändå sluta reservanterna så: »på grund häraf hafva vi ansett, att utskottet bort tillstyrka aflåtande af en skrivelse i det af motionären angifna syfte». Då har jag väl skäl att fråga: hvad mena reservanterna med sin reservation? Mena de, när de säga att det skall vara i det af motionären angifna syfte, detsamma som motionären eller icke detsamma som han, hvilket senare man skulle kunna antaga af det föregående resonnementet, men då borde de väl icke säga »i det af motionären angifna syfte». Ingen människa vet ju, om de mena det ena eller det andra, och icke desto mindre har flertalet af de herrar, som yttrat sig emot utskottets hemställan, instämt i reservationen. Jag betviflar att någon i kammaren, som kritiskt läst motionen och reservationen, skall kunna begripa, hvad dessa herrar, som yrkat bifall till reservationen, egentligen vilja.

Så inträffar det märkvärdiga förhållandet, att reservanterna slutligen säga, »att utskottet *bort* tillstyrka aflåtande af en skrivelse i det af motionären angifna syfte», och det hafva herrarne instämt i! Hvad betyder det? Jo, att herrarne skulle få det oskyldiga nöjet att säga till lagutskottet: »herrarne *hade bort* tillstyrka en skrivelse!» Det är icke frågan, om det skall blifva en skrivelse eller ej, utan blott att utskottet *hade bort* tillstyrka aflåtandet deraf. Det är så besynnerligt alltsammans, och tankarne så oklara, att jag ej förstår, hvad herrarne mena. Och att afgifva en demonstration, när man icke säger hvad man vill, utan blott för nöjet att göra lagutskottet ett föreläggande, det är ju orimligt. Man kan icke säga till ett utskott, att det hade bort säga så eller så, ty utskottet kan ju hafva en annan åsigt, och därför förefaller det mig absolut omöjligt, för den händelse herrarne vilja följa logiska tankeregler, att gå in på reservationen. Nu har det visserligen i sista stund kommit fram ett förslag till skrivelse, men då det är nyss framkommet, och man knappt har hört dess innehåll, så förefaller det mig uppenbart att man bör tänka något mera på saken, ty frågan är så svår, att det icke går an att helt hastigt och utan mogen öfverläggning antaga en skrivelse, hvars innehåll man icke hunnit noga öfvertänka.

På dessa grunder och förut anförda skäl yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Redelius: Endast ett par ord till svar på ett yttrande af talaren på göteborgsbanken! Det innebär en så stor missuppfattning af mina ord i mitt förra anförande och kunde tagas till sitt innehåll så, att jag ansåge det högst graverande, om det stode oemotsagdt. Derför blef jag nödsakad att begära ordet för att motsäga en sådan uppfattning och förklara mig. Yttrandet var — om

jag hörde rätt, men kanske jag äfven hörde fel, såsom jag är öfvertygad att han gjorde angående mitt — att jag skulle hafva sagt, att »dissenters kunna liknas vid idioter».

Först vill jag då förklara, att en sådan tankegång är mig alldeles främmande, och jag hade trott, att jag uttryckt mig så tydligt, att ingen kunde uppfatta mina ord på det sättet, och det så mycket mindre som jag gaf talaren från Krakerud rätt — kanske till och med mer än han sjelf kunnat vänta — vid frågan om dissenters skulle stå kyrkan *nära*. Jag förklarade nemligen då, att de till och med under vissa omständigheter, som jag närmare preciserade, vore att anse såsom stående *inom* kyrkan, rätt förstådt, och det kan ju icke stå tillsammans med ett sådant omdöme, som att de vore idioter. Men det står dock fast, att jag nyttjade ordet idioter. Men under hvilket sammanhang? Jo, jag började med att säga — sedan jag talat om skattskyldigheten såsom grund och skäl för rösträtt — att det fans andra omständigheter, som kunde tagas i betraktande, och att en af dessa omständigheter var, att de, som skulle utöfva rösträtt, skulle hafva *förstånd*. Jag tog detta såsom något allmänt bekant. Man tillåter icke barn och ungdom rösta före myndig ålder, och det utan att därför döma dem såsom idioter, och man låter icke sådana, som sakna sina sinnens bruk, vare sig de kallas idioter eller annat, rösta. Klart är, att desse annars skulle kunna hafva rösträtt. Detta uttryck tog jag såsom exempel bland flera. — Men hvad jag tillämpade på dissenters var den andra omständigheten, nemligen *god vilja*, och det ansåg jag bestämdt, att de icke kunna antagas hafva i antydda fall, och detta påstår jag ännu.

Jag har, som sagdt, med detta mitt anförande endast velat rätta en missuppfattning. Jag kan låta nöja mig med det så mycket hellre, som må hända den ärade talaren från Göteborg icke tager detta uttryck strängare än ett annat uttryck af honom, då han påstod att »*judarne äro kristna*». Om han icke vill pressa mjer på det uttryck, som han lagt i min mun, att »dissenters äro likställda med idioter», än det uttrycket, att »*judarne äro kristna*», så kan jag vara till freds dermed och låta mig nöja med denna rättelse.

Herr Wretlind: Jag har begärt ordet egentligen för att återkalla mitt förra yrkande om bifall till reservationen, eftersom herr vice ordföranden i lagutskottet nu har bestämdt formulerat sitt yrkande så, att han yrkar bifall till motionärens förslag, endast med den förändringen, att orden »folkundervisning samt» skulle utgå, eller så att yrkandet finge följande lydelse: »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att främmande kristna religionsbekännare, och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, måtte beredas rätt att i afgörande af frågor rörande folkskolans och svenska kyrkans ekonomi i likhet med dessa kyrkans medlemmar deltaga».

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.

(Forts.)

Om främmande
kristna tros-
bekännares
rätt till del-
tagande i be-
slut om kom-
munala ange-
lägenheter.

(Forts.)

Jag förenar mig alltså med dem, som yrka bifall till reservationen på det sätt denna nu blifvit formulerad. Och jag tror, att de, som äro vänner af saken, kunna förena sig härom. Här är nog icke fråga om annat än en opinionsyttring. Ty jag tager för gifvet, att utskottets betänkande bifalles i Första Kammaren. Men jag tycker, att det vore hedrande för Andra Kammaren, om den ville vara med om en opinionsyttring i samma syfte som reservationen.

Hvad för öfrigt angår den nästföregående talarens yttrande, så tager jag gerna hans förklaring för god. Men jag vill säga, att hans yttrande med afseende på dissenters lydde ungefärligen så: »för att besluta om svenska kyrkans angelägenheter måste man ju hafva förstånd. Man kan icke låta idioter vara med om sådana beslut.» Ungefär så föllo sig hans ord. Jag anser därför, att mitt yttrande icke var oberättigadt. För öfrigt må han ju hafva rätt att förklara sina ord såsom han vill.

Herr Lilienberg: En talare på stockholmsbänken har framkastat åtskilliga anmärkningar emot reservationen af ganska skarpt innehåll. Men jag får säga, att, när man — såsom i reservationen skett — säger sig hysa betänkligheter emot att medgifva dissenters att »deltaga i handläggning af frågor om folkskoleundervisningen», och då man derjemte tillstyrker en skrifvelse i det af motionären angifna syfte, samt då man ytterligare under debatten framlägger ett formuleradt förslag, hvars innehåll går i samma riktning som reservationen, man icke kan hafva mycket större anspråk på reservanterna i afseende på tydlighet. Det var endast detta jag ville säga.

Jag hemställer derjemte blott till de talare, som förut instämt med motionären, att de måtte förena sig i det yrkande jag framställt; och anhåller jag att för mera säkerhets skull få upprepa det samma. Det lyder sålunda: »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att främmande kristna religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, måtte beredas rätt att i afgörande af frågor rörande folkskolans och svenska kyrkans ekonomi i likhet med dessa kyrkans medlemmar deltaga.»

Häruti förenade sig herrar *Truedsson*, *Svensson* från Karlskrona, *Liljeholm*, *Wahlén* och *Eriksson* i Elgered.

Herr Nilsson i Rinkaby: Som jag inom utskottet deltagit i det beslut, hvartill utskottet kommit, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Hvad reservationen beträffar, hafva reservanterna såsom skäl för densamma anfört en förmodan, att det skulle föranleda »frid och försonlighet», om den föreslagna ändringen antoges. Jag tror det icke. Vi hafva ju exempel på, att många gånger motioner väckts i än det ena, än det andra syftet. Om vi nu skulle bifalla denna

motion, skulle det snart komma andra motioner, som ginge ännu längre. Vi hörde ju också under diskussionen, att motionären tänkt föreslå, att de ärenden, som behandlas på kyrkostämman, skulle öfverflyttas till kommunalstämma. Derigenom skulle man gå ännu ett steg längre. Det kunde då hända, att en person, tillhörande främmande trosbekännelse, blefve ordförande; ty då skulle icke presten vara det. Jag tror alls icke, att något dylikt skulle vara gagneligt. Jag tager mig därför friheten att på de grunder, utskottet framlagt, yrka bifall till dess hemställan.

Om främmande kristna trosbekännares rätt till deltagande i beslut om kommunala angelägenheter.
(Ports.)

Innan jag slutar, vill jag dock återkalla i herrarnes minne, huru för 250 år sedan en af våra stora konungar utrustade en här, med hvilken han landade på tysk botten, der då den protestantiska läran höll på att undertryckas. Läran försvarades, men konungen stupade i striden. Och ännu den dag, som i dag är, 250 år efter denna strid, ropar det konungslige martyrblodet inför Gud, ropar till Sveas folk, till Sveriges Riksdag att taga vara på den dyrköpta, rena evangeliska läran.

Herr Bexell: Om jag insåge, att det vore möjligt att uppdraga den linie, som herr Jansson har antydtt, så att ingen tvist uppstode emellan hvad som hörde till de rent kyrkliga och de ekonomiska frågorna, skulle jag rösta för hans motion. Men jag anser det vara alldeles omöjligt. Ty vi hafva förutsatt, att olika åsikter skulle göra sig gällande vid dessa blifvande stämmor. Naturligtvis skulle de ena, de främmande religionsbekännarne, säga: detta är en ekonomisk fråga. Men de andra skulle förklara: det är ingen ekonomisk fråga. Den rör kyrkliga angelägenheter och skolan. Jag kommer därför att rösta för afslag på motionärens förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan yrkandet om bifall till motionen oförändrad numera återtagits, återstodo följande två yrkanden, nemligen *dels* om bifall till utskottets hemställan och *dels* om afslag å densamma och bifall till herrar Lilienbergs och Smedbergs reservation, sådan den af den förre under öfverläggningen formulerats, eller så att den innefattade yrkande om bifall till motionen, med uteslutande af de i slutet af klämman förekommande orden »folkundervisningen samt». Herr talmannen gaf propositioner på hvardera af dessa yrkanden och fann propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i utlåtandet n:o 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen med den deri af herr Lilienberg under öfverläggningen föreslagna ändring.

Omröstningen företogs i vanlig ordning och visade 136 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 34, i anledning af väckt motion om ändring af § 47 i förordningen om lands-ting den 21 mars 1862.

§ 11.

Slutligen företogs till behandling bankoutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af dels motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken, dels herr J. Eklunds motion angående ändring i vilkoren för riksbankens afdelningskontors i Kalmar verksamhet.

Efter föredragning till en början af *punkten 1*, deri utskottet hemställt att herr Eklunds förenämnda motion (n:o 150) ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, anförde:

Herr Danielson: Det lär icke vara mycket lönande att yrka någon förändring i utskottets förslag, då utskottets samtliga ledamöter varit ense om att afstyrka föreliggande motion. Men jag anser ändock, att, då man genom bifall till hvad i nästa punkt föreslås kommer att gå vidare i utvecklingen af riksbankens verksamhet, man redan vid denna punkt bort beakta motionärens förslag. Det förefaller mig, som om denna fråga väl skulle kunna undanskjutas men dock icke i längden hållas tillbaka. Och jag tror, att man snart skall komma till den allmänna erfarenheten, att bankrörelse icke gerna kan drivas utan kreditivrörelse, allra minst då det gäller riksbankens verksamhet.

Man ser af betänkandet, att det hufvudsakliga skälet för motionens afstyrkande skulle innefattas i bankofullmäktiges uttalande, att man ville söka inskränka namnkrediten, d. v. s. förbindelser mot namnsäkerhet. Ja, det är visserligen ett aktningvärdt sträfvan- de. Men jag tror icke detta sträfvan- de kommer till heders på detta sätt. Ty, såsom bankofullmäktige framhållit, kunna bankofullmäktige lemna ut sådana kreditiv, sedan *de* pröfvat dem. Och hvad särskildt beträffar afdelningskontoret i Kalmar, så tillgår det så, att när kreditiv sökas, så, ehuru den kreditivsökande kan vända sig direkt till hufvudkontoret, inlemnas ansökningarna i vissa fall i afdelningskontoret, som icke har rättighet att säga ett enda ord om dessa handlingar, utan endast har att innesluta dem i ett kuvert och skicka dem till fullmäktige. Sedan kommer från fullmäktige

det besked de finna skäligt att gifva. Nu hafva fullmäktige sagt, att det är bättre, att de sjelfva hafva afgöranderätten häri i sin hand. Detta är, tror jag, ett misstag. Ty det är gifvet, att afdelningskontorets styrelse, som är bosatt i orten och som därför känner till de lånesökande, i många fall bättre bör kunna pröfva ansökningarna om kreditivlån, än hvad bankofullmäktige kunna, som ju bo långt från orten. Jag kan också meddela, att det vid ett tillfälle vid det kontor, hvarom nu är fråga, verkligen har händt, att styrelsen på grund af vissa omständigheter ansett sig böra erinra bankofullmäktige om, att den säkerhet, som var stäld för ett kreditiv, icke var fullgod. Jag tror för min del, att det kan komma att gifvas många liknande fall. Och ett sådant förhållande kan väl icke sägas vara till synnerlig nytta för banken eller medverka att betrygga den säkerhet, som fullmäktige vilja vinna genom att förbehålla sig denna afgöranderätt.

Derjemte kunna herrarne nog finna, att en bankrörelse, som omfattar ett område, så stort som det, hvilket ifrågavarande motion rörande afdelningskontoret i Kalmar afser, med öfver 140,000 invånare, omöjligt kan tillfredsställa ortens behof, då vid hufvudkontoret under ett år endast 8 kreditiv för hela området beviljats. Och den utväg, som bankofullmäktige anvisat — och anse sig än vidare böra vidhålla — kan icke leda till afhjelpande af denna olägenhet, ty på den kan man icke tillmötesgå den önskan, som allmänt förefinnes, att afdelningskontoret skall få egen kreditivrörelse i en för orten någorlunda motsvarande omfattning. En bankrörelse utan kreditivrörelse är nemligen synnerligen inskränkt. Jag tror därför, att frågan med förökad styrka kommer igen, om vi nu skjuta den undan. Och jag är alldeles öfvertygad, att, om Riksdagen nu beslutar inrättande af flera afdelningskontor af Riksbanken med en dylik inskränkt lånerörelse, behofvet af en utvidgning deri mer och mer skall komma att göra sig gällande, så att man till sist måste vidtaga en sådan förändring. Jag skulle nästan vilja uttala den förhoppningen, att representanterna för det område, åt hvilket man nu föreslagit att gifva ett nytt afdelningskontor, Vermlands län nemligen, icke taga emot detta, med mindre detta kontor får rätt att drifva äfven denna lånegren. Och jag föreställer mig, att, om så icke skulle ske, utan bankoutskottets förslag kommer att blifva bifallet, det icke skall komma att dröja många år, förrän man i Vermlands län gjort samma erfarenhet häruti, som Kalmar län redan gjort rörande det afdelningskontor, som der existerat ett år eller något mer.

Jag har velat yttra detta, emedan jag har all anledning att tro, att frågan återkommer. Jag tror detta så mycket mer, som, såsom vi kunna se i betänkandet, ett par af herrar bankofullmäktige hafva uttalat sig i samma riktning, som för någon tid sedan styrelsen för detta afdelningskontor påyrkade, eller att afdelningskontoret skulle antingen få sig en viss summa anvisad, inom hvilken det skulle ega rätt att meddela kreditiv, eller också få ett visst maximibelopp bestämdt, öfver hvilket för hvarje kreditivtagare det

icke skulle få gå. Ty nog är det orimligt, att t. ex. Visby afdelningskontor, med ett område, som till både omfång och invånarantal icke är mer än en tredjedel så stort som kalmarkontorets, i detta fall får fritt röra sig och betjena allmänheten med omkring 400,000 kr. — ty så högt gå, som jag tror, dess kassakreditiv — men deremot kalmarkontoret icke har egen beslutanderätt att betjena allmänheten med något. Och de 52,000 kr. på 8 kreditiv, hvilka beviljats af bankofullmäktige, anser jag verkligen knappt nämnvärda.

Jag har därför trott, att, om man nu vill utvidga riksbankens verksamhet till landets olika delar, så att verkligt gagn uppstår för de särskilda orterna, man äfven bör taga hänsyn till dessa förhållanden. Och jag har, såsom jag nämnt, den förhoppningen, att, äfven om förslaget denna gång icke kan vinna Riksdagens bifall, Riksdagen en annan gång skall egna förslaget den uppmärksamhet, det förtjenar.

Jag hemställer för öfrigt till enhvar, som bättre än jag känner till bankförhållanden i allmänhet, huru vida icke man kan säga, att ett bankkontor, som icke får drifva kreditivrörelse, i våra dagar icke har synnerligen mycket att röra sig med. Man har också allmänt förundrat sig öfver, att detta afdelningskontor, som kan få köpa vxelar till hvilket belopp som helst, och som äfven får lemna afbetalningslån på rätt betydliga summor, och detta blott mot namnsäkerhet, icke får lemna ut det minsta belopp såsom kreditivlån, äfven om lånesökanden erbjuder de bästa säkerheter man kan fordra, säkerheter, som ofta äro bättre än många inteckningar. I stället är man hänvisad till andra lånegrenar, antingen till diskontering af vxelar, på hvilka man lemnar lån till betydliga belopp, eller också till afbetalningslån, hvilka, såsom herrarne veta, beviljas mot utslutande namnsäkerhet. Och hvad är väl dermed vunnet? Jo, man har fått afbetalningslån, hvilka betalas fullt först inom 2½ år, i stället för kreditiv, som äro förfallna inom ett år. Men detta är ju alls icke något förmånligt, tvärt om; man drifver blott kontoret in på ett låneområde, som är för detsamma vida vanskligare, än om det finge bevilja kassakreditiv.

Dessa förhållanden göra, att jag vågar yrka bifall till motionärens förslag.

Jag ber således, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionärens afgifna förslag.

Herr Hörnfeldt: Man kan visserligen, jag medgifver det, hafva skäl för den anmärkningen, att en begränsning af utlåningsrätten i fråga om kreditiv och lån mot namnsäkerhet blifvit vidtagen just beträffande det ifrågasatta kontoret i Karlstad. Men enahanda bestämmelser hafva redan förut meddelats icke allenast för afdelningskontoret i Kalmar, utan äfven för afdelningskontoren på andra orter. Och utskottet har icke ansett sig kunna fästa alltför mycket afseende vid den öfverklagade olägenheten, emedan fullmäktiges pluralitet, såsom ett hufvudvilkor för att de skulle kunna vid

innevarande riksdag tillstyrka inrättande af ett nytt afdelningskontor, uppstått den fordran, att detsamma skulle få ungefär samma typ, som det redan inrättade afdelningskontoret i Kalmar.

Det kan visserligen synas, som om det vore en onödig omväg för dem, som söka kreditivlån, att nödgas för att få dem beviljade vända sig till fullmäktige i riksbanken. Men det är väl ej så farligt med den saken; ty, såsom vi sett, hafva för afdelningskontoret i Kalmar, under sistlidet år beviljats icke mindre än 8 kreditivlån till belopp af omkring 98,000 kronor. Anledningen till den anmärkta begränsningen af lånerörelsen vid vissa afdelningskontor är den, att bankofullmäktige vilja hafva en bestämd öfversigt öfver lånerörelsen vid afdelningskontoren i landsorten, och man må icke heller undra deröfver; bankofullmäktige vilja må hända tillse, huru vida samma personer söka bereda sig lån på flera håll. Och man får sålunda icke upptaga införandet af en bestämmelse om dylik begränsning i afdelningskontorens lånerörelse såsom ett miss-troendevotum mot styrelseledamöterna vid afdelningskontoren.

Hufvudsaken är, att man beträffande riksbankens utgrening till de särskilda orterna får gå steg för steg och successivt i den riktning, man en gång inslagit. Får man icke detta, så är jag rädd för, att den utstakade planen icke skall kunna genomföras. Efter mitt sätt att se saken vore detta ganska farligt, emedan jag föreställer mig, att vi förr eller senare hafva att från regeringen förvänta förslag till en ny banklagstiftning, och med hänsyn härtill bör riksbanken söka att bibehålla erforderlig trygghet vid bildande af nya afdelningskontor, på det att icke bankens rörelse må komma att strypas.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Sedan herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Till utskottets behandling hade hänvisats tretton särskilda vid innevarande riksdag väckta förslag om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken.

Af ifrågavarande motionärer hade två yrkat anläggande af ett riksbankskontor i *Karlstad*, nemligen herr *Jonas Andersson*, som i motion n:o 43 i Första Kammaren föreslagit,

»att Riksdagen måtte besluta om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor vid början af år 1890 uti staden *Karlstad*»;

samt herr *G. Elowson* m. fl., som i en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 96, hemställt:

»att Riksdagen måtte 1:o besluta inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i *Karlstad* under innevaraade år, och 2:o) anmoda

Ang. inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlstad m. fl. orter.

Ang. inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlstad m. fl. orter.
(Forts.)

bankoutskottet att efter bankofullmäktiges hörande afgifva förslag så väl till organisation af och lönestat för det nya afdelningskontoret som ock till område för dess lånerörelse, hvilket förslag derefter må blifva föremål för Riksdagens beslut.»

Vidare hade af olika motionärer föreslagits inrättande af dylika afdelningskontor å nedannämnda orter, nemligen *Mariestad, Linköping, Karlskrona, Hernösand, Halmstad, Kristianstad* och *Örebro*.

Slutligen hade föreslagits:

af herr *E. P. Jansson* i Myre (motion n:o 99):

»att Riksdagen måtte besluta, det två riksbankens afdelningskontor under år 1889 inrättas i tvenne af de residensstäder, der sådana förut ej äro inrättade, och framställning derom genom motioner göres»;

af herr *Joh. Jonson* i Fröstorp (motion n:o 135):

»att Riksdagen måtte besluta inrätta ett riksbankens afdelningskontor inom *Skaraborgs län* samt uppdraga åt fullmäktige i riksbanken att förlägga detsamma till den af länets städer, som fullmäktige finna vara dertill mest lämplig med afseende på rörelsens kraf och riksbankens egen fördel»; samt

af herr *A. Hansson* i Solberga (motion n:o 152):

1:o »att i hvarje af rikets residensstäder, der ej förut afdelningskontor finnes, måtte, i den mån riksbankens medel det medgifva, ett nytt sådant inrättas för utvidgande af dess verksamhet med förökadt kapital vid handel och rörelse; och

2:o att det måtte uppdragas åt fullmäktige i riksbanken att för Riksdagen framlägga en bestämd och fullständig plan, efter hvilken dessa kontor framdeles böra inrättas.»

Med anledning häraf hemstälde utskottet, under förevarande punkt:

»att under innevarande år ett afdelningskontor af riksbanken må för *Vermlands län* i staden *Karlstad* inrättas under de vilkor och bestämmelser i afseende å lånerörelsen, som fullmäktige på grund af bemyndigande af 1887 års Riksdag föreskrifvit för afdelningskontoret i *Kalmar*.»

Denna utskottets hemställan bifölls.

I *punkten 3* hemstälde utskottet: att öfriga vid innevarande riksdag väckta motioner om inrättande å andra platser af nya af-

delningskontor af riksbanken ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Nilsson i Rinkaby: Då ingen af utskottets ledamöter reserverat sig mot det slut, hvartill utskottet kommit, torde det knappast löna mödan att göra något yrkande.

Jag önskar all möjlig framgång åt den af herr Dahn väckta motionen, så att riksbanken sjelf måtte få ensam omhändertaga sedelutgifningsrätten och att ett afdelningskontor måtte finnas i hvarje provins, samt hoppas, att bankoutskottet framdeles måtte hafva Kristianstads län i nådig åtanke.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Svensson från Karlskrona: Sedan så väl bankofullmäktige som bankoutskottet enhälligt afstyrkt de vid denna riksdag väckta motioner, som afse inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i andra städer än Karlstad, torde det knappast löna mödan att fästa kammarens uppmärksamhet på de skäl, som förefinnas för inrättande af ett afdelningskontor i Karlskrona. Det finnes dock åtskilliga skäl, som tala för inrättandet af ett sådant. I denna stad, som nu har öfver 20,000 invånare, har en mycket omfattande affärsverksamhet uppstått. Den är äfven residensstad, och från ränteriet utbetalas årligen stora summor. Der finnas brandstodsbolag m. fl. dylika inrättningar. Det viktigaste skälet för inrättande af ett riksbankens afdelningskontor derstädes synes mig dock vara det, att stora summor af statsmedel årligen nedsändas till Karlskrona. Under den senaste femårsperioden 1884—88 har från marinförvaltningens kassa till flottans station i Karlskrona sändts icke mindre än 15 millioner kronor, deraf under det sista året 3,200,000 kronor. Den månatliga utbetalningen har sålunda under nämnda period uppgått till i medeltal något öfver 250,000 kronor, och utgjorde 1888 262,000 kronor. Min tanke är, att staten genom dessa medels insättande i riksbanken skulle komma att draga en ganska betydlig vinst, som kanske skulle blifva så stor, att den komme att öfverstiga utgifterna för organisationen och administrationen af detta afdelningskontor.

Ehuru ringa utsigt om kammarens bifall förefinnes, tager jag mig dock friheten yrka, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan i hvad den angår inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlskrona, bifalla herr Pehrsons i Törneryd i ämnet väckta motion.

Herr H. Amnéus: Så vidt jag fattat ställningen rätt, är ju den allmänna meningen ej blott i landet utan ock hos Riksdagen och bankofullmäktige sjelfve den, att den enskilda sedelutgifningsrätten bör inskränkas eller upphöra för att öfvertagas af riksbanken, i följd hvaraf de enskilda bankernas 5-kronesedlar redan indragits och Kongl. Maj:t bemyndigats att jemväl indraga deras sedlar å 10 kronor.

Ang. inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlstad m. fl. orter.
(Forts.)

Ang. inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlstad m. fl. orter.
(Forts.)

Privatbankernas nya oktroj slutar med år 1893, och riksbanken borde väl till dess vara på förhand så ordnad och förgrenad, att den då kunde delvis upptaga deras rörelse eller åtminstone konkurrera dermed.

Tack vare de, med eller mot bankofullmäktiges önskan, skedda ständiga afsättningarna af årsvinsten, har riksbanken redan nu, enligt hvad fullmäktige sjelfva säga å pag. 9 i utskottets utlåtande, tillgångar, som äro *mer* än tillräckliga för ett nytt afdelningskontor. Den har ock en obegagnad sedelutgifningsrätt, som är ganska stor, under det att dess sedlar äro rent af sällsynta i vissa delar af riket.

Slutligen har ingen enda af de motionärer, som nu önskat få afdelningskontor, motsatt sig den ändrade anordning af kontorens verksamhet — den s. k. kalmartypen — som herrar bankofullmäktige redan vid senare riksdagen år 1887 uttryckligen förklarar utgöra *enda* villkoret för att kunna tillmötesgå orternas önskningsom afdelningskontor.

I betraktande af allt detta har jag för min del mycket svårt att förstå orsaken, hvarför icke bankoutsrottet kunnat eller velat visa motionärerna något mera välvilja än som nu skett, och allra minst inser jag skälet, hvarför två år nödvändigt måste förflyta mellan hvar anläggning af ett nytt kontor.

Emellertid inser jag nog, att här icke kan vara lämpligt eller lönande att framställa något yrkande i motsatt riktning, och jag skall icke heller göra det; men jag har dock velat uttala den förhoppning, att man hädanefter må fortgå något raskare än hittills på den en gång inslagna vägen, och jag gör det under fullt förtroende till de framstående män, som äro Riksdagens fullmäktige i banken, att nödig varsamhet och kontinuitet iakttages vid bankens utveckling.

Ett skäl mot nya afdelningskontors inrättande har ofta anförts, nemligen deras klena vinst i förhållande till hufvudkontorets, och en ärad talare på stockholmsbanken erinrade särskildt om detta ledsamma förhållande vid behandlingen af bankoutsrottets memorial n:o 2 i år. Jag skall då be att med några ord få vidröra denna omständighet för att om möjligt reducera denna uppfattning till sitt rätta värde.

Enligt bankoutsrottets berörda memorial n:o 2, pag. 12, utgjorde hufvudkontorets vinst för år 1888 4,14 % på ett rörelsekapital af ungefär 20,900,000 kronor. Sammanslår man alla 8 afdelningskontorens vinster och tager medeltalet deraf, blir detta 3,05 %. Skilnaden är således 1,09 %, hvilket på hufvudkontoret skulle göra 227,833 kronor i öfverskjutande vinst. Men nu är väl att märka, huru som enligt pag. 11—12 i memorialet afdrag för aflöningen och vanliga förvaltningskostnader visserligen gjorts från afdelningskontorens, men deremot alls icke från hufvudkontorets vinst.

Går man nu till den officiella öfversigten af riksbankens ställning enligt 1888 års bokslut, så finner man, att, om äfven bankofullmäktiges aflöning, hela pensions- och indragningsstaten samt kostnaden för sedelblanketterna undantoges, hufvudkontorets löner,

arfvodens och förvaltningsutgifter ändock uppgå till 395,700 kronor, eller nära 168,000 kronor *mera* än den beräknade större vinsten från hufvudkontoret.

Denna större vinst är således, så vidt jag kan förstå, ingen alls; utan har hufvudkontoret tvärt om lemnat relativt mindre behållning, än afdelningarna, äfven om dessa skulle debiteras för en ganska väsentlig del af hufvudkontorets utgifter utöfver de redan frånräknade.

Talet om afdelningskontorens jemförelsevis klena vinst torde därför få anses temligen obefogadt och borde åtminstone icke kunna i kommande strider användas såsom vapen mot de nya kontorens inrättande.

Herr talman! Jag har icke något yrkande att framställa.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Löfåsen och *Stockenberg*.

Herr Jonsson i Myre yttrade: Jag får först beklaga, att min motion om inrättande af två riksbankens afdelningskontor under år 1889 i tvenne af de residensstäder, der sådana förut ej äro inrättade, blifvit af bankoutskottet afstyrkt. Jag anser det vara verkligt skäl att inrätta tvenne afdelningskontor under år 1889, då något sådant ej blef inrättadt 1888, ehuru det dåvarande bankoutskottet ansåg bankens tillgångar medgifva, att det kunnat ske, och dessutom enligt af Riksdagen förlidet år fattadt beslut hela bankovinsten för 1887 bibehölls för att användas för bankens egen räkning, med undantag af 500,000 kronor, som afsattes för nytt riksbankshus. Och antagligen kommer nu äfven hela 1888 års vinst att bibehållas för bankens egen räkning, och i hvad fall som helst komma åtminstone 1,300,000 kronor deraf att bibehållas.

På grund deraf att riksbankens ställning är sådan, att flera afdelningskontor kunna inrättas, yrkar jag därför bifall till min motion, att det andra afdelningskontoret må inrättas i Hernösand. Såsom ett af skälen för detta mitt yrkande får jag åberopa det motionen bilagda »Vesternorrlands läns ränteris balansextrakt för december månad år 1888», som visar, att ränteriet enligt krediterade belopp innehaft en penningarörelse uppgående till 7,372,490 kronor 73 öre, deraf deponerade medel 5,278,925 kronor 60 öre, hvaraf framgår, att det vore allt skäl att i nämnda residensstad, der så betydande penningbelopp omvexla i ränteriet, göra dessa räntebärande genom att derstädes inrätta ett riksbankens afdelningskontor, i synnerhet som det län, hvartill ifrågavarande stad hör, är så aflägsset från hufvudkontoret, att detta senare öger kan af allmänheten i samma län anlitas.

På ett ställe i det föreliggande betänkandet yttrar utskottet: »Hvad särskildt beträffar den af fullmäktige föreslagna platsen för ett nytt kontor af riksbanken, så och ehuru för andra orter, synnerligast de i Norrland långt från hufvudkontoret belägna, jemväl kunna anföras talande skäl» o. s. v. Det framgår häraf, att utskottet

Ang. inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlstad m. fl. orter.
(Forts.)

funnit talande skäl för inrättande af ett afdelningskontor äfven i Norrland.

På de skäl jag nu anfört yrkar jag, herr talman, afslag å utskottets hemställan och att Riksdagen måtte besluta inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i Hernösand för Vesternorrlands län under de vilkor och bestämmelser, som föreslagits för afdelningskontoret i Karlstad.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och derefter på hvart och ett af de yrkanden, som under öfverläggningen af herrar Svensson och Jonsson i Myre framstälts; och blef dervid utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial n:o 5, i anledning af återremiss af utskottets memorial (n:o 4) angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets memorial:

n:o 43, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga, rörande anslagen under riksstatsens sjunde hufvudtitel; och

n:o 44, med förslag till voteringspropositioner i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatsens nionde hufvudtitel; samt

bevillningsutskottets memorial n:o 8, med förslag till ändrad lydelse af § 6 i kongl. förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 16 maj 1884.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1,55 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.